

TOR LANGBACH

Straffesaksbehandling i tingrettene

2. UTGAVE

GYLDENDAL
JURIDISK

Forsikringer i rettsmøter
De tre første persongruppene gir forsikring i hver sak, de tre siste gir engangsforsikring første gang de møter. Alle forsikringer avgis stående og før forklaringen avgis.
Svaret skal være «Det forsikrer jeg», bortsett fra *vitner*, som skal svare «Det forsikrer jeg på ære og samvittighet».

Vitne:	«Forsikrer du at du vil forklare den rene og fulle sannhet og ikke legge skjul på noe?»
Personundersøker:	«Forsikrer du at du har utført og vil fullføre ditt oppdrag som personundersøker samvittighetsfullt og etter beste overbevisning?»
Oppnevnt sakkyndig og partssakkyndig:	«Forsikrer du at du har utført og vil fullføre ditt oppdrag som sakkyndig samvittighetsfullt og etter beste overbevisning?»
Meddommer: (Alle reiser seg når denne forsikringen avgis.)	«Forsikrer du at du i denne som i alle fremtidige saker vil gi vel akt på alt som forhandles i retten, og dømme slik du vet sannest og rettest å være etter loven og bevisene i saken?»
Rettstolk:	«Forsikrer du at du i denne som i alle fremtidige saker samvittighetsfullt vil utføre ditt oppdrag som rettstolk?»
Rettsvitne:	«Forsikrer du at du i denne som i alle fremtidige saker samvittighetsfullt vil utføre dine plikter som rettsvitne?»

TOR LANGBACH

STRAFFESAKSBEHANDLING I TINGRETTENE

GYLDENDAL
JURIDISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2016
2. utgave, 1. opplag 2016

ISBN 978-82-05-48301-9
Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Sats: Type-it AS, Trondheim 2016
Brødtekst: 10,5/15 pkt. Minion

Alle henvendelser om boken kan rettes til
Gyldendal Juridisk
Postboks 6730 St. Olavs plass
0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk
juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Fra forordet til første utgave

Da jeg begynte som dommer 1. februar 1995, mente jeg å kunne reglene om straffesaksbehandling siden jeg hadde møtt i retten som forsvarer og bistandsadvokat i et utall straffesaker i fjorten år. Det viste seg veldig fort at det ikke var slik. Hvilke regler som er aktuelle og hvilket fokus man har, er helt annerledes som dommer enn som advokat. Jeg fant fort ut at jeg skulle ønsket at det fantes en bok som ga meg den grunnleggende praktiske innføringen, og som ga meg svar og retningslinjer i forhold til de viktigste praktiske utfordringene jeg møtte som dommer.

Det er denne boka jeg nå har forsøkt å skrive.

Forord til andre utgave

En god del har skjedd i straffeprosessen siden første utgave. Av de mindre ting, som imidlertid kan være irriterende nok når en slik bok skal revideres, er at «kjæremål» er erstattet med «anke over kjennelser og beslutninger», og at rettens «formann» nå er rettens «leder». Dessuten har det skjedd mange mindre lovendringer. Viktigere er i første rekke omfattende endringer i reglene om meddommere og verger. Det har kommet en rekke regler om behandlingen av straffesaker som gjelder mindreårige, om behandlingen av foreleggssaker samt ikke minst om styrking av fornærmedes og bistandsadvokatens rettigheter. Dommeravhør av barn er erstattet med «tilrettelagte avhør», hvor dommere ikke medvirker. Dessuten har ny straffelov trådt i kraft, med visse prosessuelle konsekvenser, og Høyesteretts praksis har mange konsekvenser for straffesaksbehandlingen.

Regjeringen har nedsatt et lovutvalg som har som oppdrag å utarbeide utkast til ny straffeprosesslov. Utvalget har frist til oktober 2016 med å levere, men utredningen skal på høring og deretter bearbeides i departementet, så det vil nok ta noen år før en ny lov trer i kraft.

Interessant er at det de siste årene har kommet en del mer praktisk rettede bøker av stor nytte for dommere. Særlig er det grunn til å nevne boka «Bevis i straffesaker», som har en omfattende framstilling av en rekke problemstillinger i straffesaksbehandlingen.

Også i denne utgaven er det sikkert feil og mangler, og jeg er takknemlig for tips om dette og om alt som kan gjøre denne boka bedre, gjerne via e-post, hvor adressen er *Tor.Langbach@domstol.no* eller *permitor@hotmail.com*.

Trondheim, 1. oktober 2016
Tor Langbach

Innholdsoversikt

Innledning 41

Del I Opptakt: effektivitet og prosessledelse 43
Kapittel 1 Effektivitet i straffesaksbehandlingen 45
Kapittel 2 Prosessledelse og dommeratferd 56

Del II Aktørene i straffesaker 71
Kapittel 3 Rettens personale 73
Kapittel 4 Lekdommere 84
Kapittel 5 Aktor 107
Kapittel 6 Personundersøker 113
Kapittel 7 Forsvareren 117
Kapittel 8 Bistandsadvokaten 144
Kapittel 9 Siktede/tiltalte 151
Kapittel 10 Fornærmede og etterlatte 162
Kapittel 11 Verger og foresatte 171
Kapittel 12 Vitner 176
Kapittel 13 Rettstolker 190

Del III Fagkyndighet i straffesaker 207
Kapittel 14 Generelt om fagkyndighet i straffesaker 209
Kapittel 15 Fagkyndige meddommere 214
Kapittel 16 Oppnevnt sakkyndig 221
Kapittel 17 Sakkyndige engasjert av påtalemyndigheten 246
Kapittel 18 Sakkyndige engasjert av andre (partssakkyndige) 248

DEL IV UTVALGTE PROBLEMOMRÅDER 255
KAPITTEL 19 BOSTEDSFORBEHOLD 257
KAPITTEL 20 RETTSBOK 267
KAPITTEL 21 HABILITET 278
KAPITTEL 22 OFFENTLIGHET – RETTENS FORHOLD TIL MEDIA 293
KAPITTEL 23 VITNER MED TAUSHETSPLIKT 314
KAPITTEL 24 RETTENS OG SAKENS DOKUMENTER 324
KAPITTEL 25 OPPLESNING AV FORKLARINGER 332
KAPITTEL 26 BORGERLIGE RETTSKRAV (ERSTATNINGSKRAV) 345
KAPITTEL 27 VARETEKTSFRADRAG 357
KAPITTEL 28 FULLBYRDELSE AV BETINGET OG SUBSIDIÆR FENGSELSSTRAFF MV. (OMGJØRINGSSAKENE) 364
KAPITTEL 29 SAKSOMKOSTNINGER 374
KAPITTEL 30 UTEBLITTE AKTØRER – RETTERGANGSANSVAR 381

DEL V MEDDOMSSAKER 389
KAPITTEL 31 SAKSFORBEREDELSEN I MEDDOMSSAKER 391
KAPITTEL 32 KONTAKT MED MEDDOMMERNE FØR SAKEN STARTER OPP 404
KAPITTEL 33 HOVEDFORHANDLINGEN – OVERSIKT OVER DEN PRAKTISKE GJENNOMFØRINGEN 409
KAPITTEL 34 DOMSKONFERANSEN 424
KAPITTEL 35 FORELEGGSSAKER 430
KAPITTEL 36 ADMINISTRASJON AV STORE STRAFFESAKER 435

DEL VI ENEDOMMERSAKER 449
KAPITTEL 37 ARBEIDET MED ENEDOMMERSAKER 451
KAPITTEL 38 VARETEKTSFENGSLING 463
KAPITTEL 39 TILSTÅELSESSAKER 493
KAPITTEL 40 DIVERSE ENEDOMMERSAKER 517

DEL VII RETTENS AVGJØRELSER 539
KAPITTEL 41 RETTENS AVGJØRELSER – FORMEN 541
KAPITTEL 42 OM Å SKRIVE RETTSLIGE AVGJØRELSER 547
KAPITTEL 43 UTFORMING AV DOMMER 556
KAPITTEL 44 DOMSSLUTNINGER 581
KAPITTEL 45 UNDERRETNING OM DOMMER 611

Kapittel 46 Retting av avgjørelser 617

Del VIII Rettsmidler 625
Kapittel 47 Anke over kjennelse og beslutning 627
Kapittel 48 Anke over dommer 636

Del IX Noen strafferettslige spørsmål 639
Kapittel 49 Bot som straff 641
Kapittel 50 Strafferett – de vanligste tabbene 644

Vedlegg 649

Analyseskjema 650

Litteraturhenvisninger 651

Lovregister 654

Forskrifter 679

Domsregister 685

Stikkord 690

Innholdsfortegnelse

Innledning 41

Del I Opptakt: effektivitet og prosessledelse 43

Kapittel 1 Effektivitet i straffesaksbehandlingen 45
1. Målene for straffesaksbehandlingen 45
2. Effektivitet 46
2.1 Er effektivitet et mål? 46
2.2 Formelle mål 47
2.3 Men ikke bare effektivitet 49
2.4 Er sakene er for omfattende? 50
3. Arbeidsfordelingen i domstolene 51
4. Samhandling med andre aktører 52
5. Frister 53
5.1 Måltall 53
5.2 Lovbestemte frister 53
5.3 Fristen for berammelse 54

Kapittel 2 Prosessledelse og dommeratferd 56
1. Generelt 56
2. Det skal ledes! 57
3. Dommerautoriteten 57
4. Hva kan gå galt – og hvorfor? 58
5. Rettslige normer for prosessledelse 60
6. Dommerens avhør av tiltalte 61
6.1 Hvorfor fokusere på dette? 61
6.2 Hvem skal spørre ut tiltalte? 61
6.3 Hvordan skal dommerens utspørring foregå? 62
7. Dommerens rolle under andres avhør 64
7.1 Retten skal generelt overvåke andres avhør 64
7.2 To grunnhensyn ved vitneavhør: sann forklaring og hensynet til vitnet . 65
7.3 Avhør om tilståtte forhold 65
7.4 Avhør om uvesentligheter 66
7.5 Spørsmål vitnet ikke har adgang til å svare på 66
7.6 Spørsmål som ikke kommer saken ved 66

7.7 Ledende spørsmål 66
7.8 Spørsmål til belysning av vitnets vandel mv. i straffesaker 67
7.9 Spørsmål vitnet ikke plikter å svare på 67
8. Dommerens overvåkning av innledning og prosedyre 68
9. Formelle sider ved dommerens styring 69
9.1 Forholdet administrator–meddommere 69
9.2 Form mv. 70
9.3 Protokollasjon av protester 70

Del II Aktørene i straffesaker 71

Kapittel 3 Rettens personale 73
1. Innledning 73
2. Dommerne – oversikt 73
3. Domstolens leder 74
4. Domstolleders stedfortreder 75
5. Rettens leder 76
6. Saksforberedende dommer 76
7. Annen dommer 76
8. Dommerfullmektig 77
8.1 Generelt 77
8.2 Kompetansen etter loven 78
8.3 Dommerfullmektigens fullmakt 79
8.3.1 Generelt 79
8.3.2 Begrenset fullmakt 79
8.3.3 Spesiell fullmakt 79
8.3.4 Alminnelig fullmakt 80
8.3.5 Uforutsett forfall 80
8.3.6 Avgjørelser som ikke bør overlates en dommerfullmektig 80
8.4 Inhabilitet 81
9. Saksbehandler 81
10. Rettsvitne 81
11. Protokollfører 83
12. Vitnestøtter 83
13. Taushetsplikt og diskresjonsplikt i domstolen 83

Kapittel 4 Lekdommere 84
1. Oversikt 84
2. De viktigste reglene om meddommere for tingrettens del 85
2.1 Regler om meddommerutvalgene – domstolloven 85
2.2 Rettens sammensetning – straffeprosessloven 85
2.3 Trekking til sak – domstolloven 86
2.4 Forfall – domstolloven 86
3. Ansvarsfordelingen i domstolen 86
3.1 Innledning 86
3.2 Domstolleders ansvar 87

3.3 Dommerens ansvar 87
3.4 Saksbehandlers ansvar 88
4. Meddommerutvalgene 88
4.1 Etablering av utvalgene 88
4.2 Valgbarhet 89
4.2.1 Generelt 89
4.2.2 Personlig egnethet – språk og handikap 89
4.2.3 Aldergrensene mv. 91
4.3 Sletting fra utvalgene 91
5. Straffedømte og siktede meddommere (vandelskravet) 92
5.1 Hvem er utelukket fra valg? 92
5.2 Hvem er utelukket fra tjenestegjøring? 93
5.3 Vandelskontroll 94
6. Antall meddommere i saken 94
6.1 Hovedreglene 94
6.2 Forfall under saken 95
6.3 Deltakende varameddommere 95
7. Meddommere i foreleggssaker 95
8. Fagkyndige meddommere 96
9. Trekkingen 96
9.1 Utgangspunkt 96
9.2 Trekking hvor det er etablert særlige trekningskretser 97
9.3 Når trekke? 98
9.4 Samme meddommere i flere saker 99
9.5 Forsterket rett – møtende varameddommer 99
9.6 Trekking av varameddommere 99
10. Endringer etter trekking 100
11. Gyldig fravær 100
11.1 Hva er gyldig fravær? 100
11.2 Saksbehandlingen 101
12. Rett til fritak 102
13. Forbigåelse i forbindelse med trekning 102
13.1 Generelt 102
13.2 Saksbehandlingen ved forbigåelse 102
14. Inhabilitet 103
14.1 Saksbehandlingen 103
14.2 Realiteten 103
15. Senere endringer 104
16. Hastetilkalling 105
17. Uteblivelse og rettergangsbot 106
KAPITTEL 5 AKTOR 107
1. Generelt 107
2. Hvem kan møte som aktor? 107
2.1 Statsadvokater 108
2.2 Politijurister 108

2.3 Advokater 109
2.4 Polititjenestemenn 109
2.5 Spesialenheten for politisaker 109
2.6 Tilsatte i kriminalomsorgen 110
3. Habilitet 110
4. Aktor og «god påtaleskikk» 110
5. Bisitter for aktor 111

Kapittel 6 Personundersøker 113
1. Oversikt 113
2. Beslutningen om personundersøkelse 114
3. Mindreårige 115
4. Habilitet 115
5. Forklaring i retten 115

Kapittel 7 Forsvareren 117
1. Generelt 117
2. Sentrale regler om oppnevning 118
3. Begreper 119
3.1 Offentlig forsvarer 119
3.2 Privat(engasjert) forsvarer 120
3.3 Fast forsvarer 120
3.4 Offentlig advokat 121
3.5 «Særskilt advokat» 121
3.6 Forsvarers medhjelper/bisitter 122
4. Retten til å benytte forsvarer 122
4.1 Rett til forsvarer 122
4.2 Oppnevning forutsetter at klienten er siktet 123
4.3 Hvem oppnevner? 124
5. Hvem velger forsvarer? 124
5.1 Siktede 124
5.2 Vergen 125
5.3 Retten/påtalemyndigheten 125
6. Hvem skal oppnevnes – oversikt 125
7. Formelle kvalifikasjonskrav 126
7.1 Advokater 126
7.2 Advokatfullmektiger 126
7.3 Rettshjelpere og andre 128
8. Forsvarerens habilitet 128
9. Avslag på oppnevning ved fare for interessekollisjon 129
9.1 Oversikt 129
9.2 En forsvarer for flere siktede? 129
9.3 Flere advokater fra samme kontor? 130
9.4 Andre interessekollisjoner 131
10. Avslag på oppnevning fordi forsvarer ikke kan møte 132
10.1 Sterkere fokus på rask saksbehandling 132
10.2 Rettens saksbehandling 132

10.3 Rettens vurdering 133
11. Flere forsvarere for samme tiltalt? 134
11.1 Oversikt 134
11.2 Vurderingen 134
11.3 Rettspraksis 135
11.4 Hvordan bør bestemmelsen praktiseres? 136
12. Forsvarerskifte 137
12.1 Utgangspunkt 137
12.2 Forsvarer ønsker å fratre 137
12.3 Siktede ønsker en annen forsvarer 138
12.4 Retten vil frata forsvarer oppdraget 139
13. Kan den oppnevnte forsvarer overlate deler av oppdraget til sin fullmektig? 139
14. Å pålegge forsvarer taushetsplikt 140
14.1 Oversikt 140
14.2 Lovbestemt taushetsplikt 140
14.3 Taushetsplikt hvor siktede er utelukket fra et rettsmøte 141
14.4 Taushetsplikt som vilkår for dokumentinnsyn 141
15. Reaksjoner overfor forsvarere 142

Kapittel 8 Bistandsadvokaten 144
1. Retten til bistandsadvokat 144
2. Oppnevning 145
2.1 Generelt 145
2.2 Advokat politiet har tilkalt 146
2.3 Saksbehandlingen ved oppnevning 146
2.4 Hvem kan oppnevnes? 147
2.5 Koordinerende bistandsadvokat 147
2.6 Privat bistandsadvokat 148
2.7 Bostedsforbeholdet 148
2.8 Faste offentlige bistandsadvokater 148
3 Bistandsadvokatens rolle 149
4. Bistandsadvokatens rett til å stille spørsmål 150

Kapittel 9 Siktede/tiltalte 151
1. Oversikt 151
2. Møteplikten/retten 151
2.1 Siktede 151
2.2 Tiltalte 152
3. Innkalling av tiltalte 152
4. Tvangsmidler 153
5. Tilstedeværelse og utelukkelse 154
5.1 Utilbørlig opptreden 154
5.2 Utelukkelse under andres forklaringer 154
6. Tiltaltes rettigheter under forhandlingene 155
7. Tiltaltes forklaring 156
7.1 Hvem stiller spørsmål? 156

7.2 Gjennomføringen av dommerens utspørring 156
7.3 Dommerens forhold til andres utspørring 157
8. Mindreårige siktede/tiltalte – særregler 157
8.1 Generelt 157
8.2 Verge 157
8.3 Barnevernet 158
8.4 Forsvarer 158
8.5 Lukkede dører 158
8.6 Fengsling 159
8.7 Sakens framdrift 159
8.8 Straffutmålingen 160
8.9 Erstatningsansvar 160
9. Utilregnelige siktede – særregler 160
9.1 Verge 161
9.2 Tilstedeværelse i retten 161
9.3 Forsvarer 161
9.4 Varetektsfengsling og surrogater 161
KAPITTEL 10 FORNÆRMEDE OG ETTERLATTE 162
1. Innledning 162
2. Hvem er dette? 162
3. Særreglene 163
4. Dokumentinnsyn 165
5. Begjæring om sakkyndig 166
6 Tilstedeværelse i rettsmøter 166
6.1 Under etterforskningen 166
6.2 Pådømmelse som tilståelsessak 167
6.3 Hovedforhandlingen 167
7 Avhør og uttalerett under hovedforhandling 168
7.1 Tidspunktet for avhør 168
7.2 Selve avhøret 168
7.3 Uttalerett 169
8. Underretning om rettens avgjørelser 169
KAPITTEL 11 VERGER OG FORESATTE 171
1. Oversikt 171
2. De viktigste reglene om verger 172
3. Verge for fornærmede og etterlatte 173
4. Verger og foresatte for vitner 173
5. Verge for siktede 174
5.1 Generelt 174
5.2 Konsekvenser av at vergen har partsrettigheter 174
5.2.1 Valg av forsvarer 174
5.2.2 Varsel til rettsmøter 175
5.2.3 Generelle partsrettigheter ellers 175
5.2.4 Tilståelsesdom 175
5.2.5 Meddelelse og forkynnelse 175

KAPITTEL 12 VITNER 176
1. Møteplikten 176
1.1 Hovedregler 176
1.2 Vitner uten forklaringsplikt 176
1.3 Lovlig stevning 177
1.4 Gyldig fravær 177
1.5 Vitner i utlandet 180
2. Fjernavhør 180
3. Tvangsmidler mot vitner 181
3.1 Oversikt 181
3.2 Avhenting 182
3.3 Fengslig forvaring for å sikre frammøte 182
3.4 Fengslig forvaring for å framtvinge forklaring 183
3.5 Rettergangsbot 183
4. Formaning og forsikring 183
5. Forklaringsplikten 183
5.1 Hovedregler 183
5.2 Forklaringspliktens innhold 185
5.3 Rettens saksbehandling 186
5.3.1 Vitnet har taushetsplikt 186
5.3.2 Vitner som ikke har forklaringsplikt 186
5.3.3 Fritak for å svare på enkeltspørsmål 187
6. Anonyme vitner 187
6.1 Oversikt 187
6.2 Rettens behandling 189
KAPITTEL 13 RETTSTOLKER 190
1. Oversikt 190
2. Generelt 191
3. Reglene – oversikt 192
4. Når skal det brukes tolk? 194
5. Tolkens kvalifikasjoner 194
6. En eller flere tolker? 196
7. Habilitetsregler 196
8. Rettens saksbehandling 197
9. Forsikring 197
10. Praktisk gjennomføring 197
10.1 Tolkemåte 197
10.2 Hvilke dokumenter bør tolken få før og under rettsmøtet? 198
10.3 Plassering i rettssalen 199
10.4 Hva skal tolkes? 199
10.5 Hvordan skal tolken brukes? 199
10.6 Pauser 200
10.7 Tolkens sluttkommentar 200
11. Døvetolking 200
12. Utgiftene til tolk 201

13. Oversettelse av dokumenter 201
13.1 Oversikt 201
13.2 Påtaleavgjørelser 202
13.3 Saksdokumenter og dokumentbevis 203
13.4 Rettens avgjørelser 204
13.5 Rettsmiddelerklæringer 205
13.6 Hvem kan oversette? 205
13.7 Omkostningene ved oversettelse 205

Del III Fagkyndighet i straffesaker 207

Kapittel 14 Generelt om fagkyndighet i straffesaker 209
1. Rettens behov for fagkyndighet 209
2. Oversikt 210
3. Terminologien 210
3.1 Begrepene 210
3.2 Sakkyndige vitner eller partssakkyndige? 211
3.3 Bare retten kan «oppnevne» 211
3.4 Problemet med forklaringspliktens grenser 212
3.5 Sakkyndig engasjert av parten 213

Kapittel 15 Fagkyndige meddommere 214
1. Oversikt 214
2. Når kan fagkyndige meddommere oppnevnes? 214
2.1 Generelt 214
2.2 Om oppnevning bør skje 215
2.3 Hvilken type fagkyndighet 216
2.4 Personvalget 216
2.5 Betalingen 217
3. Saksbehandlingen 219
3.1 Kontradiksjon 219
3.2 Beslutning 219
3.3 Rettsmidler 219
3.4 Noen praktiske råd 220

Kapittel 16 Oppnevnt sakkyndig 221
1. Oversikt 221
2. Oppnevning i etterforskningsfasen – begjæringskompetanse 224
2.1 Påtalemyndigheten 224
2.2 Forsvarer 225
2.3 Fornærmede 225
2.4 Retten 225
3. Oppnevning av sakkyndig 225
3.1 Saksbehandlingen ved oppnevning 225
3.2 Rettens vurdering 226
3.2.1 Skal sakkyndig oppnevnes? 227
3.2.2 Hvordan skal mandatet utformes? 227

3.2.3 Hvilken kompetanse trengs? 228
3.2.4 Hvor mange sakkyndige skal oppnevnes? 228
3.2.5 Hvem skal oppnevnes? 229
4. Habilitet 230
4.1 Behandlere 230
4.2 Politiets tjenestemenn 230
4.3 Sakkyndige som har vært engasjert av påtalemyndigheten 232
4.4 En habilitetsliknende situasjon 233
5. Rettens forhold til den sakkyndiges arbeid 233
5.1 Innhenting av opplysninger 233
5.2 Oppnevning av nye sakkyndige og justering av mandatet 233
5.3 Møteplikt og berammelse 233
6. Skriftlig erklæring 234
7. Den sakkyndige i retten 234
7.1 Tilstedeværelse i retten 234
7.2 Plassering i rettssalen 235
7.3 Avhøret av den sakkyndige 235
7.4 Anledning til å stille spørsmål 236
7.5 Forsikring 237
8. Betalingen 237
9. Særreglene for rettsmedisin 237
9.1 Hva er rettsmedisin? 237
9.2 Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) 238
9.3 Innsendingsplikten 240
10. Rettspsykiatri 241
10.1 Oversikt 241
10.2 Skal sakkyndig oppnevnes? 241
10.2.1 Visse særreaksjoner 241
10.2.2 Hvor det ellers er nødvendig 242
10.3 Foreløpig undersøkelse 243
10.4 Hvilken kompetanse trengs? 243
10.5 Hvordan skal mandatet utformes? 244
10.6 Hvor mange sakkyndige skal oppnevnes? 244
10.7 Rettens saksbehandling 245
10.8 Tvangsmidler for å få gjennomført undersøkelsen 245
10.9 Innleggelse for undersøkelse 245

KAPITTEL 17 SAKKYNDIGE ENGASJERT AV PÅTALEMYNDIGHETEN 246
1. Innledning 246
2. Oversikt 247

KAPITTEL 18 SAKKYNDIGE ENGASJERT AV ANDRE (PARTSSAKKYNDIGE) 248
1. Oversikt 248
2. Hvilke regler som gjelder for partssakkyndige 249
2.1 Forskjellen med hensyn til oppnevnte sakkyndige 249
2.2 Ikke habilitetsregler 250
2.3 Skriftlig erklæring 250

2.4 Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) 251
2.5 Rollen i retten 251
3. Behandlere som partssakkyndige 252
4. Godtgjøring 253

Del IV Utvalgte problemområder 255

Kapittel 19 Bostedsforbehold 257
1. Oversikt 257
2. Noen prinsipielle utgangspunkter 258
3. Hovedregelen 259
4. Hva skal til? 259
4.1 Sakens alvor 259
4.2 Spesiell sakstype – vanskelighetsgrad 260
4.3 Tidligere bistand 261
4.4 Forsvarerens kvalifikasjoner 261
4.5 Språk 262
4.6 Siktedes betalingsevne 262
4.7 Omfanget av omkostningene 262
4.8 Tidspunktet for begjæringen 263
5. Bistandsadvokat 263
6. Relevante vurderingsmomenter – oppsummering 264
7. Rettspraksis 264
8. Saksbehandling 265

Kapittel 20 Rettsbok 267
1. Generelt 267
1.1 Reglene 267
1.2 Ansvaret 267
1.3 Rettsbok bare i rettsmøter 268
1.4 Når skal rettsboka føres? 268
2. Innholdet i rettsboka 269
3. Rettsboka som møtebok 270
4. Rettsboka som loggbok og bevis for at lovens former er iakttatt 270
5. Materielle påstander og disposisjoner 272
6. Prosessuelle påstander og disposisjoner 273
7. Rettens avgjørelser 274
8. Rettens pålegg 274
9. Fristoversittelser 274
10. Protokollasjon av forklaringer 275
10.1 Generelt 275
10.2 Noen praktiske spørsmål 276
10.2.1 Vær nøktern 276
10.2.2 Direkte eller indirekte tale? 276
10.2.3 Forholdet til tidligere forklaringer 276
10.3 Videoopptak av forklaringer 277

KAPITTEL 21 HABILITET 278
1. Oversikt 278
2. De viktigste reglene i domstolloven om inhabilitet 279
3. Alle dommere er inhabile 280
4. Fagdommere 280
4.1 Inhabilitet på grunn av tidligere befatning med saken – oversikt 280
4.2 Behandling av flere saker i samme sakskompleks 281
4.3 Fengsling etter § 172 281
4.4 Fengsling etter § 171 282
4.5 Kommunikasjonskontroll og andre hemmelige etterforskningsskritt . 283
4.6 Andre tvangsinngrep under etterforskningen 284
4.7 Rettergangsstraff 284
4.8 Dommeravhør 284
4.9 Opphevede avgjørelser 285
4.10 Uttalelser i tidligere avgjørelser 285
4.11 Ny behandling etter § 282 286
5. Meddommere 286
5.1 Generelt 286
5.2 Noen eksempler 286
6. Saksbehandlingen 288
6.1 Fagdommere – før hovedforhandling 288
6.1.1 Merinhabilitet ved sakstildelingen 288
6.1.2 Formell avgjørelse 288
6.1.3 Foreleggelse for høyere domstol 288
6.2 Meddommere – før hovedforhandling 288
6.3 Fag- og meddommere – i rettsmøter 289
6.3.1 Avgjørelsens form – saksbehandling 289
6.3.2 Rettens sammensetning – hovedreglene 290
6.3.3 Rettens sammensetning – unntak 290
6.4 Ankeadgangen 291
7. Andre aktører 292

KAPITTEL 22 OFFENTLIGHET – RETTENS FORHOLD TIL MEDIA 293
1. Generelt 293
2. Opplysning om at en sak har kommet inn, og om rettsmøter 296
2.1 Opplysninger om innkommet sak 296
2.2 Opplysning om rettsmøter 296
2.2.1 På forespørsel 296
2.2.2 Berammingslister 296
3. Opplysning om siktelse/tiltalebeslutning 297
3.1 Innsyn 297
3.2 Offentlig gjengivelse 298
4. Adgang til filming og lydopptak 298
4.1 Oversikt 298
4.2 Utenfor forhandlingene 299
4.3 Under forhandlingene 299

4.3.1 Hovedregelen ... 299
4.3.2 Unntak fra opptaksforbudet ... 300
4.4 Rettens saksbehandling ... 301
5. Adgangen til rettslokalene (møteoffentlighet) ... 302
5.1 Utgangspunkt: Rettsmøter er offentlige ... 302
5.2 Unntak: Lukkede dører påbudt ... 302
5.2.1 Ved behandlingen av lukkingsspørsmålet ... 302
5.2.2 Ved begjæring om anonym vitneførsel mv. ... 302
5.2.3 Behandling av spørsmål om referatforbud ... 303
5.2.4 Forklaring fra vitne med opphevet taushetsplikt ... 303
5.3 Unntak: Dørene kan lukkes (helt eller delvis) ... 303
5.3.1 Generelt ... 303
5.3.2 Situasjonene – oversikt ... 304
5.3.3 Saksbehandlingen ... 304
5.4 Personer kan unntas fra lukking ... 305
5.5 Utvisning av personer ... 306
6. Offentlig gjengivelse av forhandlingene ... 306
6.1 Utgangspunkt: referatrett fra hovedforhandlingen ... 306
6.2 Enedommersaker ... 307
6.3 Rettens saksbehandling ... 307
7. Rett til innsyn i og utskrift av avgjørelser mv. ... 308
7.1 Generelt ... 308
7.2 Pressemappene ... 309
7.3 Retten til utskrift av avgjørelser ... 309
7.4 Gjennomføring ... 310
8. Offentlig gjengivelse av rettsavgjørelser ... 310
8.1 Utgangspunkt: offentlighet ... 310
8.2 Unntak: Retten nedlegger forbud ... 310
8.2.1 Privatlivets fred og fornærmedes ettermæle ... 310
8.2.2 Etterforskningshensyn ... 311
8.3 Retten kan beslutte utsatt offentlighet ... 312
8.4 Rettens saksbehandling ... 312
9. Bør dommeren kommentere sine avgjørelser? ... 312
KAPITTEL 23 VITNER MED TAUSHETSPLIKT ... 314
1. Generelt ... 314
2. Oversikt – reglene ... 314
3. Svak taushetsplikt ... 315
4. Forvaltningsmessig taushetsplikt ol. ... 316
4.1 Generelt ... 316
4.2 Fritak som følger av reglene om taushetsplikt ... 317
4.3 Fritak fra den som vernes ... 317
4.4 Forvaltningen kan frita for taushetsplikt ... 318
4.5 Fritak besluttet av retten ... 319
5. Sterk profesjonsbasert taushetsplikt ... 319
6. Forklaringsplikt etter annen lovgivning ... 321
7. Hva omfatter fritaket? ... 321

7.1 Helt eller begrenset fritak? 321
7.2 Åpne eller lukkede dører? 322
7.3 Tilbaketrekking av fritak 322
8. Taushetsplikt pålagt av retten etter domstolloven 323

Kapittel 24 Rettens og sakens dokumenter 324
1. Oversikt 324
2. Rettens generelle tilgang til etterforskningsdokumentene 325
3. Utdrag 325
4. Dokumenter undergitt taushetsplikt 326
5. Erklæring avgitt «i anledning av saken» 327
6. Framleggelse av oppleste politiforklaringer 328
7. Hjelpedokumenter 328
7.1 Hva dette er 328
7.2 Rettslige utgangspunkter 328
7.3 Et vitnes bruk av dokumenter under forklaringen 329
7.4 Enighet mellom partene 329
7.5 Dokumenter med sammendrag av bevis o.l. 330
7.6 Disposisjoner over prosedyrer o.l. 330
7.7 Utskrift av tilrettelagte avhør 330
7.8 Utskrift av telefonsamtaler mv. 331

Kapittel 25 Opplesning av forklaringer 332
1. Oversikt 332
2. Prosessuelle feil kan hindre opplesning 333
3. Straffeprosesslovens opplesningsregler 334
4. Forholdet til EMK 335
4.1 Oversikt 335
4.2 Avhørsmulighet? 336
4.3 Hovedbevis? 337
4.4 Rettferdig rettergang? 337
5. Noen særlige spørsmål 338
5.1 Medtiltalte som vitne 338
5.2 Avhør av den som opptok forklaringen 338
5.3 Framleggelse av forklaringen? 338
6. Generelt om saksbehandlingen 339
7. Framgangsmåten hvis vitnet er til stede 339
7.1 Betydningen av vitnets tilstedeværelse 339
7.2 Framgangsmåten i rettsmøtet 340
8. Hvis vitnet ikke er til stede 342
8.1 Ikke hovedsakelig bevis 343
8.2 Hovedsakelig bevis og tidligere eksaminasjonsmulighet 343
8.3 Hovedsakelig bevis, ikke eksaminasjonsmulighet, men likevel adgang . 343

Kapittel 26 Borgerlige rettskrav (erstatningskrav) 345
1. Oversikt 345
2. Påtalemyndigheten fremmer kravet (§ 427) 346
2.1 Oversikt 346

2.2 Begjæring fra fornærmede 346
2.3 Påtalemyndighetens adgang til å nekte å fremme kravet 347
2.4 Påtalemyndigheten beslutter å fremme kravet 349
2.4.1 Krav til tiltalebeslutning og bevisoppgave 349
2.4.2 Opplysningsplikten overfor siktede 349
2.4.3 Opplysningsplikten når krav fremmes mot andre enn siktede 349
2.4.4 Fornærmedes stilling 350
2.5 Rettens behandling 350
3. Kravet fremmes av fornærmede selv (§ 428) 351
3.1 Hva dette er 351
3.2 Fornærmede får stilling som part 351
3.3 Rettens adgang til å nekte kravet fremmet 352
4. Rettens behandling av kravet 352
4.1 Rettsboka 352
4.2 Rettens plikt til å pådømme kravet 352
4.3 Kravet trekkes/frafalles 353
4.4 Kan retten nekte kravet fremmet? 353
4.5 Utsettelse – delte forhandlinger 354
4.6 Delvis pådømmelse, motkrav mv. 354
4.7 Frifinnelse for straff 355
4.8 Domsslutningen 355
4.9 Forkynnelse og anke 356
4.9 Inndriving 356
5. Særlig om pådømmelse i enedommersak 356
KAPITTEL 27 VARETEKTSFRADRAG 357
1. Oversikt 357
2. Hvilke frihetsberøvelser omfattes? 357
2.1 Pågripelse 357
2.2 Varetekt 358
2.3 Fengslingssurrogater 358
2.4 Opphold på psykiatrisk sykehus på grunn av rettspsykiatrisk undersøkelse 359
2.6 Frihetsberøvelse i utlandet 359
3. Frihetsberøvelsens tilknytning til «saken» 359
3.1 Full frifinnelse 359
3.2 Delvis frifinnelse 359
3.3 Henlagte forhold 359
3.4 Fradrag i tidligere betinget dom ved fellesstraff 360
4. Hvor stort skal fradraget være? 360
4.1 Beregningen 360
4.2 Særlig om fullstendig isolasjon 360
5. Hvordan skjer fradraget? 361
5.1 Reduksjon i straffen 361
5.2 Straffen er sonet ved varetekt 361
5.3 Straffen anses sonet ved varetekt 361
6. Fradrag – ulike reaksjonsformer 362

6.1 Lovens regler om fradrag ... 362
6.2 Fradrag ved fengselsstraff ... 362
6.3 Fradrag ved deldom ... 362
6.4 Fradrag ved samfunnsstraff ... 363
6.5 Fradrag når straffen blir bot ... 363

KAPITTEL 28 FULLBYRDELSE AV BETINGET OG SUBSIDIÆR FENGSELSSTRAFF MV. (OMGJØRINGSSAKENE) ... 364
1. Oversikt ... 364
2. Rettens saksbehandling ... 364
2.1. Rettens sammensetning og avgjørelsens form ... 364
2.2 Innkalling og varsel ... 365
2.3 Oppnevning av forsvarer ... 365
3. Samfunnsstraff ... 365
3.1 Oversikt ... 365
3.2 Vilkårsbrudd ... 366
3.3 Ny straffbar handling ... 368
3.4 Hel eller delvis fullbyrdelse ... 368
4. Prøveløslatelse ... 369
4.1 Generelt ... 369
4.2 Vilkårsbrudd som ikke består i ny straffbar handling ... 370
4.3 Ny straffbar handling ... 370
4.4 Hel eller delvis fullbyrdelse ... 371
5. Betinget fengsel (fullbyrdingsutsettelse) ... 372
5.1 Nye vilkår ... 372
4.2 Vilkårsbrudd – fullbyrdelse ... 372
4.3 Ny straffbar handling i prøvetida ... 373

KAPITTEL 29 SAKSOMKOSTNINGER ... 374
1. Generelt ... 374
2. I hvilke sakstyper kan saksomkostninger ilegges? ... 374
2.1 Generelt ... 374
2.2 Foreleggssaker ... 375
2.3 Gebyrsaker etter vegtrafikklovgivningen ... 375
2.4 Private straffesaker ... 375
2.5 Andre saker? ... 375
4. Siktede «bør» ilegges omkostningsansvar ... 376
5. Siktedes betalingsevne ... 377
6. Hvordan beregnes omkostningene? ... 377
6.1 Generelt ... 377
6.2 Omkostninger som ikke kan medtas ... 378
6.3 Utgifter som kan medtas ... 378
6.4 Flere siktede ... 378
6.5 Den konkrete utmålingen, sikring og innkreving ... 379
6.6 Renter på omkostningsbeløpet og oppfyllelsesfrist ... 379
7. Premisser og slutning ... 379

KAPITTEL 30 UTEBLITTE AKTØRER – RETTERGANGSANSVAR 381
1. Oversikt 381
2. Betingelsene for å ilegge bot og erstatning 381
2.1 Betingelsene 381
2.2 Lovlig innkalling 382
2.3 Situasjonene 382
2.4 Gyldig fravær 382
2.5 Gjentatt forhold i samme sak 383
2.6 Subjektiv skyld 383
2.7 Rimelighetsvurderingen 384
3. Reaksjonens innhold 384
4. Rettens saksbehandling 385
4.1 Eget tiltak, kontradiksjon, kjennelse 385
4.2 Omgjøring 386
5. Andre aktører 386
5.1 Oppnevnte sakkyndige og rettstolker 386
5.2 Meddommere 386
5.3 Aktor, forsvarer og bistandsadvokat 387
5.4 Siktede 387
6. Innkreving 387

DEL V MEDDOMSSAKER 389

KAPITTEL 31 SAKSFORBEREDELSEN I MEDDOMSSAKER 391
1. Oversikt 391
2. To viktige kontroller ved mottak av saken 392
2.1 Seksårssakene 392
2.2 Prioriterte saker 393
3. Verneting – stedlig kompetanse 393
4. Oppnevninger 394
5. Berammelse 394
6. Forsvarers rolle 396
7. Avgjørelser under saksforberedelsen 396
7.1 Generelt 396
7.2 Begjæring fra forsvarer om ny etterforskning 397
7.3 Avskjæring av bevis 397
7.4 Et vitnes forklaringsplikt 397
7.5 Adgang til å lese opp politiforklaring mv. 398
7.6 Habilitet 398
7.7 Begjæring fra aktor om å tillate bisitter 398
7.8 Deling av forhandlingene 398
7.9 Begjæring om omberammelse av hovedforhandlingen 399
8. Avvisning og frifinnelse på grunn av forhold utenfor skyldspørsmålet .. 399
8.1 Oversikt 399
8.2 Avvisning 400
8.3 Avgjørelse under saksforberedelsen 400

8.4 Under hovedforhandlingen 401
9. Dommerens personlige forberedelse av saken 401
9.1 Innledning 401
9.2 Gjennomgang av bevisoppgaven(e) 402
9.3 Skyldspørsmålet 402
9.4 Reaksjonsspørsmålet 403
9.5 Prosessuelle spørsmål 403

KAPITTEL 32 KONTAKT MED MEDDOMMERNE FØR SAKEN STARTER OPP 404
1. Generelt 404
2. Hva bør avklares? 404
2.1 Nye meddommere 404
2.2 Avklar habilitetsproblematikken 405
2.3 Er meddommerne dømt eller siktet? 406
2.4 Andre ting å ta opp 406

KAPITTEL 33 HOVEDFORHANDLINGEN – OVERSIKT OVER DEN PRAKTISKE GJENNOMFØRINGEN 409
1. Åpning av forhandlingene 409
2. Tiltaltes personalia 410
3. Opplesning av tiltalebeslutningen 410
4. Aktors innledning 411
5. Bemerkninger fra forsvarer eller bistandsadvokat 411
6. Avhør av fornærmet med bistandsadvokat 412
7. Avhøret av tiltalte 413
7.1 Ikke forklaringsplikt 413
7.2 Hvem stiller spørsmål? 413
7.3 Gjennomføringen av dommerens utspørring 413
7.4 Flere tiltalte 414
7.5 Etter avhøret 414
8. Vitnene 414
8.1 Oversikt 414
8.2 Innledningen 415
8.2.1 Vitnet kommer inn 415
8.2.2 Personalia 415
8.2.3 Ikke vitneplikt 415
8.2.4 Formaning og forsikring 416
8.3 Avhøret 416
8.4 Særlig om avhør av fornærmede 417
8.5 Rettens kontroll med andres avhør 418
8.6 Protokollasjon av forklaring 419
9. Dokumentbevis 419
10. Befaring 419
11. Personundersøker 420
12. Sakkyndige 420
13. Prosessuelle avgjørelser 420
14. Partenes prosedyre 421

15. Sluttbemerkning fra fornærmede/etterlatte med bistandsadvokat 422
16. Etterlattes uttalelse om konsekvenser 422
17. Tiltaltes sluttbemerkning 422
18. Avslutningen av forhandlingene 423
19. Reassumering 423

KAPITTEL 34 DOMSKONFERANSEN 424
1. Reglene om domskonferansen 424
2. Når skal domskonferansen avholdes? 424
3. Kryssende hensyn ved gjennomføringen 425
4. Strukturen i rådslagningen 426
5. Voteringsreglene 427
5.1 Oversikt 427
5.2 Hovedregel: alminnelig flertall 428
5.3 Skyldspørsmålet 428
5.4 Straffutmåling, borgerlige rettskrav og saksomkostninger 429

KAPITTEL 35 FORELEGGSSAKER 430
1. Oversikt 430
2. Aktor og forsvarer 431
3. Rettens oppgaver før hovedforhandling 432
3.1 Ytterligere bevis? 432
3.2 Forsvarer? 432
3.3 Berammelse 432
4. Hovedforhandlingen 433
4.1 Rettens sammensetning 433
4.2 Gjennomføringen 433
5. Dommen 433
6. Anke over vedtatt forelegg – gjenopptakelse 434

KAPITTEL 36 ADMINISTRASJON AV STORE STRAFFESAKER 435
1. Innledning 435
2. Hvilken dommer skal ha saken? 435
3. Saken kommer inn – berammelse 436
3.1 Generelt 436
3.2 Hvor lang tid vil saken ta? 436
3.3 Til hvilket tidspunkt skal saken berammes? 437
3.4 Meddommerne 438
4. Forsvarer 438
5. Saksforberedende møter 438
5.1 Bør holdes i større saker 438
5.2 Hva kan drøftes? 439
5.3 Tidsplan 440
5.4 Bevisførselen 440
6. Utdrag 440
7. Frist for forsvarers bevisoppgave 441
8. Pålegg til aktor om redegjørelse for saken 441
9. Hensiktsmessig rettssal 442

10. Meddommerne 442
10.1 Trekking 442
10.2 Habilitet mv. 443
10.3 Fagkyndige meddommere? 443
10.4 Forsterket rett? 444
10.5 Ekstra meddommer? 444
10.6 Forhåndsmøte med meddommerne 444
10.7 Løpende oppsummeringer 445
11. Forholdet til media 445
12. Domsavsigelse 446
13. Noen praktiske råd 446

Del VI Enedommersaker 449

Kapittel 37 Arbeidet med enedommersaker 451
1. Generelt 451
1.1 Hva er enedommersaker? 451
1.2 Saksbehandlingstida 451
1.3 Organiseringen av saksbehandlingen 452
2. Hvordan kan saksbehandlingen effektiviseres? 453
2.1 Saksfordelingen 453
2.2 Berammelse 453
2.3 Ta enkle saker straks 453
2.4 Forberedelser i tilståelsessaker 454
2.5 Saksbehandler med i retten? 454
2.6 Innkalling av siktede 454
2.7 Forkynnelse/meddelelse 454
3. Rettsmøter og innkalling av siktede 455
3.1 Oversikt 455
3.2 Utgangspunkt: varslingsplikt og møterett 455
3.3 Unntakene 456
3.3.1 Avsigelsesrettsmøter 456
3.3.2 Særlig regulering 456
3.3.3 Ulovfestede unntak 457
3.3.4 Kjennelse ved «kontorforretning» – samtykke 457
3.4 Har siktede plikt til å møte i retten? 457
3.5 Har siktede krav på å få være til stede? 457
3.6 Hvordan skal siktede varsles? 458
3.6.1 Hovedregel: stevning 458
3.6.2 Unntak: frivillig frammøte 458
3.6.3 Unntak: Stevning vil medføre betenkelig opphold eller kan ikke skje 459
4. Protokollasjon i enedommersaker 460
5. Rettsvitne 461
6. Kappebruk 461
7. Forkynnelse og meddelelse 461

KAPITTEL 38 VARETEKTSFENGSLING 463
1. Generelt om fengslingssaker 463
2. Oversikt 464
3. Offentlighet 465
4. Før rettsmøtet 466
5. Forsvarer 466
6. Forsvarers og siktedes rett til dokumentinnsyn 467
7. Tolk 468
8. Flere siktede i samme sak 468
9. Siktedes tilstedeværelse 469
10. Fristen for framstilling 469
11. Gangen i rettsmøtet 470
12. Kjennelsen – generelt 471
12.1 Avsigelsen 471
12.2 Premissene 472
12.3 Underretning til siktede om kjennelsen 473
12.4 Anke 474
12.4.1 Anke på stedet 474
12.4.2 Senere anke 474
13. Begrunnelsen – fengsling etter § 171, 1. ledd 475
13.1 Generelt 475
13.2 Handlingen 475
13.3 Mistanken 476
13.4 Spesielle vilkår 477
14. Begrunnelsen – fengsling etter § 171, 2. ledd 479
15. Begrunnelsen – fengsling etter § 172 479
16. Fengsling av mindreårige 480
17. Fengsling av siktet uten fast bopel i riket 482
18. Fengslingssurrogater 482
18.1 Generelt 482
18.2 Opphold i institusjon mv. 482
19. Tilstrekkelig grunn, uforholdsmessig inngrep og EMK 483
19.1 Tilstrekkelig grunn? 483
19.2 Uforholdsmessig inngrep 483
19.3 EMK artikkel 5 484
20. Fengslingsfrist 485
21. Særlige restriksjoner under fengslingen 486
21.1 Generelt 486
21.2 Brev- og besøksforbud/kontroll 487
21.3 Forbud mot aviser og kringkasting 488
21.4 Delvis isolasjon 488
21.5 Fullstendig isolasjon 489
22. Fengslingsforlengelse 489
22.1 Generelt 489
22.2 Opplysningene om etterforskningen 490
22.3 Saksbehandlingen 490

23. Siktede begjærer seg løslatt i varetektstida 491
24. Fengslingssituasjonen i forbindelse med hovedforhandling og domsavsigelse 491
24.1 Under hovedforhandlingen 491
24.2 Siktede domfelles 491
24.3 Siktede frifinnes 492
KAPITTEL 39 TILSTÅELSESSAKER 493
1. Generelt 493
1.1 Oversikt 493
1.2 Effektivisering av behandlingen 493
1.3 Stedlig kompetanse 494
1.4 Habilitets- og kompetansespørsmål 495
1.5 Offentlighet 495
2. Arbeidet med saken før rettsmøtet 495
2.1 Saken mottas 495
2.2 Gjennomgang 495
2.3 Forsvarer? 496
2.3.1 Rett til forsvarer etter strpl. § 99 496
2.3.2 Oppnevning ved «særlige grunner» 497
2.3.3 Siktede er i varetekt når forholdet pådømmes 498
2.3.4 Privat antatt forsvarer 498
2.4 Aktor 498
2.5 Verger? 498
2.6 Berammelse og innkalling av siktede 499
2.7 Fornærmede og bistandsadvokat 499
3. Hva kan/bør gjøres på forhånd? 499
3.1 Utgangspunkt 499
3.2 En del viktige sjekkpunkter 500
3.2.1 Er saken fremmet av kompetent påtalemyndighet? 500
3.2.2 Sammenhengen mellom postene i siktelsen 500
3.2.3 Det objektive 500
3.2.4 Det subjektive 500
3.2.5 Konkurrens 501
3.2.6 Fellesstraff 501
3.2.7 Varetektsfradrag 501
3.2.8 Forstraffer 501
3.2.9 Straffutmåling 501
3.2.10 Erstatningskrav 502
4. Betingelsene for å kunne pådømme en sak etter § 248 502
4.1 Begjæring fra kompetent påtalemyndighet 502
4.2 Siktelse mv. 503
4.3 Siktedes samtykke 503
4.4 Strafferammen som grense 504
4.5 Uforbeholden tilståelse 504
4.5.1 Generelt 504
4.5.2 Det objektive 504

4.5.3 Det subjektive 505
4.5.4 Straffrihetsgrunner o.l. 505
4.5.5 Jussen 505
4.5.6 Straffutmålingsmomenter 506
4.6 Unntak fra kravet om uforbeholden tilståelse 506
4.7 Tilståelse «innen retten» 506
4.8 Pådømmelse må ikke være «betenkelig» 507
5. Hvis siktede ikke møter: Prøv på nytt! 507
6. Gangen i rettsmøtet 508
6.1 Åpning 508
6.2 Siktede vil ikke forklare seg eller samtykke i pådømmelse 509
6.3 Forklaring 510
6.4 Vitner eller sakkyndige? 511
6.5 Opplesning 511
6.6 Sluttbemerkninger 511
7. Betingelsene for pådømmelse er ikke til stede 511
7.1 Unnlatt pådømmelse 511
7.2 Utsatt pådømmelse 512
7.3 Forklaringen dekker ikke fullt ut siktelsen 512
7.4 Forklaringen dekker ikke alle poster i siktelsen 513
8. Straffen 513
9. Dommen 514
10. Underretning om dommen 515
10.1 Domfelte 515
10.2 Fornærmede og bistandsadvokat 516

KAPITTEL 40 DIVERSE ENEDOMMERSAKER 517
1. Generelt 517
2. Ransaking 517
2.1 Reglene om ransaking 517
2.2 Rettens behandling 518
3. Beslag 519
3.1 Oversikt 519
3.2 Beslutning om beslag 520
3.2.1 Vanlige beslagssaker 520
3.2.2 Beslag av visse dokumenter 521
3.3 Videre befatning med beslagssaker 522
3.3.1 Etterfølgende prøving 522
3.3.2 Senere heving eller opprettholdelse av beslaget 522
3.3.3 Tvist om utlevering av beslag 522
4. Saker om hemmelige etterforskningsskritt 523
4.1 Oversikt 523
4.2 Saksbehandlingen 523
4.3 Rettens vurdering 524
4.4 Taushetsplikt og sikkerhet 524
5. Besøksforbud 525
5.1 Generelt 525